

fattende, så der i dag behandles lovforslag, der stort set ikke indeholder konkrete bestemmelser (...) For vælgerne betyder den form for lovgivning, at de oplever politisk debat som en diskussion om abstrakter, mens det konkrete, der har betydning for den enkeltes hverdag er overladt til ministeren og hans embedsmænd. (...) Vælgerens kontakt til embedsapparatet går ikke gennem partierne, men gennem de traditionelle organisationers eller græsrodsbevægelsernes mere eller mindre velorganiserede lobbyapparat (...) (s. 41) Medborgerskabsundersøgelsen ser ikke de to former for aktivitet som alternativer. Derimod viser undersøgelsen, at vælgerne først og fremmest ønsker at tage stilling fra sag til sag - ikke p.g.r. a. voldsom utilfredshed med partierne men fordi det passer dem bedst. (*Jørgen Goul Andersen, Politisk deltagelse i 1990 sammenlignet med 1979 in: Johannes Andersen et. al. Medborgerskab - demokrati og politisk deltagelse, Systime 1993*)

C) Ændringer i kommunikation og mediestruktur:

Det traditionelle kommunikations- og bindeled mellem de fire gamle partier og lokal-samfund, partiernes lokale vælgere og lokale partimedlemmer gennem «firbladsystemet» eksisterer ikke længere (Niels Thomsen, 1992) Avissystemet var egnet til at understøtte «lokalismen», tolke de lokale (parti)spørgsmål i de nationale, fastholde loyalitet, styrke partiidentifikationen hos vælgere/medlemmer ved at afstikke grænser og skillelinier mellem partierne. Ved »bladdøden« i efterkrigstiden forsvandt denne partipolitiske udlægnings- og forklaringskanal.

De danske massepartier forvandler sig til mediepartier, hævder Mogens N. Pedersen (1989). Der peges også på tv-mediets nye form for ikke-partipolitisk, person- eller enkeltsag-orienterede, forenkende politiske journalistik og det forhold at alle (seere) udsættes for nogenlunde den samme type politiske orientering samtidig. Man kan blive politisk informeret uden om et parti og uden at læse det politiske avisstof. Også tv-mediets rolle som formidler af kampagner og budskaber fra nye partidannelser nævnes og det sandsynliggøres, at dette bidrager til at disse lettere og hurtigere bliver aktører på det partipolitiske marked, og dermed til at deres mulige succes eller fald fremskyndes, uanset om disse partier har no-

gen stor underskov af medlemmer eller sympatisører til at formidle det politiske budskab. TVs form, dets iscenesættelse af politiske nyheder skulle medvirke til vælgerbefolkningens øgede volatilitet.

Men det forudsætter eksistensen af lydhørhed og modtagelighed, mener Kaare R Skou (1990). Gennembrud for nye partier og valgkredssejre for de gamle partier »havde dog næppe fundet sted, hvis der ikke i forvejen havde eksisteret et - måske ubevidst - behov for »noget andet«. Lise Tøgeby (1992) er ligeledes skeptisk med hensyn til tv-mediets ansvar for faldet i partimedlemskab, fordi der i så fald måtte kunne konstateres et generelt fald i politisk aktivitet: »Man skal langt tilbage i historien for at finde en periode, hvor så mange mennesker deltog i politiske møder og demonstrationer som 1970'erne og 80'erne«.

Det kan indskydes, at der er en tendens hos forskerne til at pege på, at de løsnede partiloyalitetsbånd som beforders af ændret social struktur og nye medier m.v., forklarer både vælgeradfærdens stigende ustabilitet og den faldende lyst til at være medlem af et politisk parti: »Med færre stabile vælgere, vil der også være færre, der udvikler et sådant tilhørsforhold til et parti, at de melder sig ind« (Elklit, 1991, side 66).

Dette er en tese, som nødvendigvis forudsætter en bestemt, traditionel, dansk opfattelse af, hvad et politisk parti er for en type organisation og, at medlemskab er en »alvorlig«, personligt forpligtende sag. Politiske partier har ikke nødvendigvis denne karakter, og en skellen mellem sympatisør/vælger og medlemskab i den skandinaviske forstand kan alterneres med andre former.

Der kan i denne forbindelse peges på det i andre demokratiske samfund udbredte fænomen, der i den meget omfattende internationale politisk-videnskabelige diskussion går under betegnelsen »politisk klientelisme«. Denne gren af den politiske forskning opererer med modeller hvor bindingerne mellem partiforening/politiker og vælgere antager direkte eller indirekte individualiserede kontraktformer: jeg giver min stemme til gengæld for jeres støtte til... I disse samfund er partimedlemskab ofte en formel, »ukompliceret« sag, mens byttet i form af politisk stemme til gengæld for en af partiet/politikeren udvirket tjeneste (job, bolig, licens/kontrakt, hjælp og intervensering til at klare en særlig sag) er det essentielle. Der